

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi polji. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrt leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

~ V Ljubljani v sredo 17. februarja 1864. ~

Gospodarske stvari.

Gospodarske skušnje.

* Da se cepljene češnje rade primejo. Ker gospodarji pogostoma tožijo, da se jim cepljene češnje nerade prijemajo, naj jim povem, kako jaz ravnam pri češnjem cepitju, da se mi obnašajo prav dobro. — Jaz cepim le v sklad (Spalte), ker to cepljenje je najgotoviše, toda cepiči se ne smejo še le takrat z drevesa jemati, kadar cepiš. Cepiči se morajo že mesca svečana o kakošnem toplem dnevu, če več ne zmrzuje, z drevesa vzeti in v kaki kleti, repni jami, ali v kakem drugem hladnem hramu v zamolklo ilovico ali drugo vlažno prst potakniti in čez in čez noter do zadnjega očesa s suhim peskom zasuti. S tako hranjenimi cepiči se dá celi čas malega travna cepiti; jaz sem s takimi cepiči še 17. dan majnika lanskega leta 1863 cepil in z najboljšim vspehom. Priporočam tedaj vsem gospodarjem, naj češnje cepijo tako. — Tako piše gosp. Jan. Hainner, ud štajarske kmetijske družbe v „Wochenbl.“

* Sadne drevesa spomladi saditi in presajati je bolje kakor v jeseni. — Skušeni gosp. Pinkert trdi to-le: Jesenski kratki dnevi in drugi silni jesenski opravi malokdaj pripusté drevesa prav o pravem času saditi in s popolno skrbjo gleštati. — Dostikrat je svet v jeseni za presajanje drevés že premoker, toraj za presajanje tudi bolj škodljiv kakor hasnjiv. Večkrat mraz zgodaj pritisne, in za presajo skopane drevesa so v nevarnosti, da jim sesavne koreninice ne premró in ne ozebejo. Iz tega se tedaj vidi, da je za presajanje drevés boljši čas spomladi, kadar se ni bati omenjene nevarnosti.

* Kako delati, da krava stori junčka ali telico. Gospod Thury v Montet-u v Švajci trdi, da gospodarji znajo po svoji volji od krav junčkov ali junic dobiti, in sicer tako-le: Ako spustiš kravo k biku, brž ko se pojati začne, bo ti storila junčka, — ako jo pelješ pozneje, dobiš junico. — Zastran premembe spôla se je že marsikaj kvasilo, pa ni se pomislilo, da človek z vso svojo modrostjo nikdar nikoli ne bo natori zakonov (postav) dajal. Toda na svetu naj se vse poskusi; kar je pravo in dobro, naj se obdrži, pa naj se skušnje tudi razglasijo, da potem zvemo, kaj je resnica, kaj je laž. Al to je ravno napak, da naši gospodarji preradi — molčijo!

* Konjske štale presapljati ali vetriti — še ni sploh tako navadno, kakor je treba; zato se pa tudi živini naključijo marsiktere bolezni, katerih vzrok se išče drugod. Pomislite le, da konj v eni sami uri 54 do 60 kubičnih čevljev zraka v zaprti štali vsope, in da trikrat več strupene ogelnokislina izdiha, kakor

človek. Ali ni to dosti dokaza, da konji v štalah, v ktere ne pride potrebne čiste sape, nimajo kaj prida dihati, in da potem boleajo? Nevedni človek pa bolezní podtikuje potem sto drugih napak.

Gospodarske novice.

* Hoko — novo pleme kokošje. — Hokoni, ki smo jih vidili lani v Berolinu na zoologičnem vrtu, so pavom, še bolj pa puranom podobni; perje njih je črno in se lepo sveti; kljun je zgorej zlatorumen. Te kokoši so kaj mirne živalice; zobljejo, kar se jim dá, rade: ječmen, pšenico, turšico, kruh, poparjene otrobe, kuhani krompir, in kakor naše kokoši tudi kuhano in surovo meso. Jajc ona ne nese navadno čez 15, ki so sprvega nekako hrapave, pozneje pa gladke, lepo bele in debele kakor naših pur. Mesó hokoških kokoš je mehko in okusno, in še bolje kakor naših puric in puranov. Domovina hokonov je severna Amerika; tudi v hudem mrazu jim ne ozebejo noge. Drugo manjše pleme teh kokoš se pa v južni Ameriki nahaja, je bolj mehkega značaja, se zime in mraza posebno pa snega jako boji. „Neueste Erfind.“

* Krava brez vimena. V laškem živinozdravniškem časniku „Il medico veterin“ popisuje živinozdravnik Bosetti iz Barbanije, da mu je neki gospodar na ogled pripeljal kravo, dve leti in pol staro, ker ni vedil, ali je breja ali ne. Pri preiskavi najde zdravnik, da je breja, da pa nima celó nič vimena, namesti njega le 4 sesce, kakor se nahajajo tudi pri juncih; imela pa je velike mlečne žile. Čez 3 mesce je storila tèle, pa — mleka le ni bilo, se vé da, ker ni imela vimena, tedaj tudi mlečnih žlezic ne, ktere iz krvi v vimenu delajo mleko. — Če bi kdo tako kravo kupil, pa bi še le po kupčii zapazil, da nima vimena — ali bi se razdrla potem kupčija? Mislimo, da.

* Konjsko meso na Dunaji. V dunajskem časniku „Thierfreund“ se bere, da leta 1863 je bilo na Dunaji v predmestjih 5, zunaj mesta pa 8 konjskih mesnic; vsi konjski mesarji skupaj so zaklali 1954 kónj. Ako po primeri en konj 4 cente mesa ima, so tedaj Dunajčanje povžili to leto 781.600 funtov mesa.

* Zdravilo (lek) zoper govejo kugo — nanzanja gosp. J. Tušak v cenjenem zagrebškem „Gosp. Listu.“ On pravi, da pred 25 leti je bila kuga iz Banata v Sladojevac donesena, kjer je pocepalo za njo mnogo blaga. Gosp. Tušak si je izmislil zmes, ki je neki mnogim pomagala, tako-le: Stolči sáj za pol kokošnjega jajca, eno glavico češnjaka (belega luka) in perišče brinja, vsako posebej, in primešaj pol maslica ali več kisa (jesiha), pa vlij bolnemu živinčetu to zmes nekolikrat. — Vse te stvari so tudi priljubljene našim ljudém, ki niso zdravniki, skor pri vsaki bolezni, in

so bile skušane — brez vspeha — tudi pri goveji kugi že tolikrat, da moremo hvaliti dobro voljo g. Tušakovo; ne pa, da bi ona zmes bila zdravilo kugi.

Za hišne potrebe marsikaj.

* Gotova pomoč zoper ozeblino. Že spet gotova pomoč! bode morebiti zakričal ta ali uni neverni Tomaž. Kje neki „Novice“ iztaknejo toliko gotovih pripomočkov? — Prodamo, kar smo kupili, s tem pristavkom, da ta pripomoček, ki ga vam ozebenci danes naznanimo, je po virtemberški vladi prejel darilo (premijo) za-nj; iznajdel ga je fajmošter Wahler. Če fajmošter laže, lažemo tudi mi; pa mislimo, da ne, ker bi mu ne bila celó vlada poslavlila iznajdbe njegove. Ta-le je: Vzemite 2 lota koštrunovega (skopčevega) loja in ravno toliko svinskega sala, pa primešajte 4 lote železne rije (Eisenoxyd); to zmes v loncu vedno mešajte s kakim železnim klinom tako dolgo kuhajte, da je črna. Potem pridene še 4 lote beneškega terpentina, 2 lota bergamotnega olja in 2 lota rudeče glinice (bolus-a), ktera se pamora poprej prav dobro z laškim oljem potreti. Kadar rabiš to mazilo, namaži ga na kako prtnino ali cufanje, s katero se ozeblina obveže.

* Gotova pomoč zoper mole. Strasburškim naravoslovcem je znana skrivnost že kakih 30 let, kako kožuhovino in perje zoprnih molov obvarovati. To sredstvo je neizrečeno dober kup, po skušnjah popolnoma potrjeno in človeškemu zdravju popolnoma neškodljivo. Kaj neki je? Nič drugega kot v prah stolčeni železni vitrijol ali zeleni vitrijol (Eisenvitriol), ki ga dobiš v vsaki špecerijski štacuni. S tem prahom se postupa koža med kosmato dlako in perjem. Vitrijol mora pa vselej suh biti, da se lože v prah stolče. Ravno tako bi se znalo to sredstvo tudi poskusiti pri suknehih, žimnatih, volnatih rečeh v stolih, zofah itd.

* Da se tinta in rija iz perila spravi, vzemi namesti deteljčine kisline, po kateri se prtnenina prerada trga, zmes iz 2 lotov vinskega kamna in 1 lota golunovega prahu.

Národne stvari.

Nošnja Slovencev tržaške okolice.

Nošnja naših tukajšnjih Slovencev se je mnogo spremenila v nekterih letih, zlasti blizu mesta. Naj povejo „Novice“, kakošna je bila ta nošnja nekdanj, in kakošna je dandanašnji. Marsikaj narodovega se je v tem oziru pogubilo — škoda!

Cesar se še jez spominjam, so nosili možki sploh zeló široke črne klobuke z lepo črno svilno prevozno ali tako imenovano žnoro, ki je od zad nekoliko doli visela. Vsak klobuk te baže je stal najmanj petnajst goldinarjev. Nosili so vendar pa tudi zlasti pozimi ali ob burji, precej dragocene kape. Takih kap (kučem) se sicer še vidi tu in tam, pa le redko. Narejene so iz lične in nježne kožuhovine; zgoraj so pokrite z zeleno svilovino, spred so precej nizke, zad pa visoke; veljajo celó 28, tudi 30 goldinarjev! Nikdar nisem mogel prav izvedeti, zakaj da so tako drage. Čevlji njihovi so bili na gornji strani na dolgo odprti, in so imeli spred precej velike sreberne zapone (fibje). Nogovice so jim bile sploh modre (plave) barve in dolge do kolen. Hlače so nosili črne suknéne, ki pa so jim segale le do kolen; bile so široke in na vsaki zunanji strani zdolej razklane skorej več ko za en palec. Zarobljene so bile z rudečim suknom; sprede so imele dva žepa (aržeta) ravno tako zarobljena, pa zraven še okinčana z rumeno svilo, kakor ste bili okinčani tudi obedve zvonanji strani na dolgo,

namreč od vsakega družih dveh ondašnjih žepov doli do precepa (to je, do mesta, kjer so razklane). Gornja oprava (obleka) jim je bil jopič (jaketa) suknen, črne barve, zarobljen kakor hlače, zraven in okoli gumbnic okinčan z rumeno svilo. Na vsaki strani je bila vrsta precej širokih srebrnih gumbov (betonov), ki so jim lepo rožljali, kadar so hitro hodili ali tekali. Pod tem jopičem so nosili brezrokavnik (kamižolo), narejen iz bele in pa orisane tkanine. Tudi na njem ste bili dve vrsti gumbov enakih onim, ki so jih imeli na jopiču. Mladenci so imeli navado, pripenjati na klobuk ob nedeljah in praznikih šopek cvetlic, zlasti če mu ga je ljuba dala. Namesti suknénih črnih hlač so nosili poletni večidel prtnene bele, pa nogovice tudi bele.

Al zdaj se ne vidi več ne omenjenih klobukov, ne okinčanih hlač, jopičev in kamižol, ne taci čevljev, ne zapon na njih. Širokeje klobuke nosijo le, kadar se vežbajo kot vojaki, ali kadar so v paradi. Za to jim pa pripomaga tržaška srenja (magistrat). Glavno pokrivalo jim je zdaj razno; hlače, jopič in brezrokavnik so nemarno napravljeni — brez nobenega kinča. Tisti, ki so bliže mesta, posnemajo celó proste meščane, kar se tiče oprave, ravno kakor tudi — živetja! Jezik slovenski pa vendar med sabo še zmiraj govore; slišiš jih po Trstu povsod.

Kar se pa tiče žensk, nosijo sicer še vedno bele peče kakor prave Kranjice; tudi kratke jopice so še zmiraj bolj navadne, čeravno so jih nekatere tu in tam opustile; tako imenovanih kril in nogovic lepo nabranih ne vidiš več med njimi. Njih čevlji so bili nekdanj tako odprti, da, kadar niso imele nogovic, so se skorej vidili prsti na nogah. Vse se je temu čudilo; kaj posebnega so bili tudi napetki, ki so bili neobičajne visokosti in pa tanki. Zdaj se ne zapazuje nič takega več med njimi, kakor tudi njih nekdanji čarobni glavni kinč ne, ki je bil v navadi pri zaročnicah, kadar je bila poroka. Pravijo, da ga je bil odpravil rajni fajmošter Eržen, ki ga neki ni mogel trpeti. — Je li to pravo, naj sodi narod sam!

J. G. V.

Zgodovinske stvari.

Kaj je zgodovina? Kako se piše zgodovina?

Spisal in govoril v čitalnici ljubljanski dr. E. H. Costa.

(Konec.)

Pravi zgodovinar najde v obliki vsake države tako naredbo, ktera ustreza narodovemu svojstvu, in ktero je v prvinah bil Bog postavil, in ker mora vsak narod izvršiti svoj lastni, posebni tek, in ker daje svoje domače lice vsemu, kar pridobi od drugod, zatoraj je treba, da se vsak državni red sodi vedno le z ozirom na pravo svojstvo državnega ljudstva, pa ne s kakim izmišljenim merilom. Zgodovinar si mora misliti, da je oblika vsake države porojena, tedaj opravičena posoda, v ktero deva narod zaklade svojega duševnega života; ali ostro in resno mora karati napake, ki zapeljavajo s pravega pota, zaznamovati mora trinoštvo, ki izpodjeda zeleno drvo državne ustave, grajati surovo silo in temno svojevoljstvo, ki z jeklenimi rokami stiska sveti red, odkriti škodljive nastopke, izvirajoče iz strasti, iz hudih nagibov in brezbožnih src, ki ustavljajo in kvarijo državno življenje. Državni red v svojej prvotnej podobi ni kriv, pa tudi načela državnih oblik ne, ako narodno življenje uvene in duševno cvetje odpada, predno je moglo roditi, ampak tega so krive napake in zloba, ki grde korenike in deblo, in ustavljajo naravno rast. — Vsak državni red, v katerem se lahko pozna, kako so se načela naravno razvijale iz proste v zapleteno obliko, od nepolnega začetka do popolnosti, v katerem